

»Fast jobb nu!« – en facklig framgång Enbart Uppsalalandsstinget släpar efter

Våren 2006 startade Sveriges yngre läkares förening (Sylf) kampanjen »Fast jobb nu!«. I dag är 93 procent av ST-läkarna tillsvidareanställda. I fem landsting har alla fast anställning. Bortser man från Uppsala län och Akademiska sjukhuset är 96 procent av ST-läkarna fast anställda. Kampanjen avslutas därför på nationell nivå.

Läkarens anställningsförhållanden har hört till de sämsta på den svenska arbetsmarknaden. På universitetssjukhusen har vikariat och visstidsanställningar varit regeln. Detta har drabbat läkare i en period i livet då behovet av trygga och stabila anställningsformer är stort. Men nu har ST-läkarens anställningstrygghet förbättrats dramatiskt. I årets ST-enkät uppger hela 93 procent av ST-läkarna att de är tillsvidareanställda. Detta resultat kan jämföras med situationen år 2000, då motsvarande siffra var 58 procent (Sylfs »ST-rapport 2001«).

Universitetssjukhusen står för en stor del av förbättringen. Våren 2006 genomförde Sylf en enkät bland sina medlemmar på universitetssjukhusen med frågor om vilken anställningsform de hade och vilka konsekvenser de ansåg att anställningsformen förde med sig. Medelåldern bland de sva-

rande var 36,5 år, en ålder då de flesta andra jämförbara yrkesgrupper är etablerade på arbetsmarknaden. 84 procent hade tagit läkarexamen för mer än tre år sedan, och 69 procent var legitimerade läkare sedan mer än tre år tillbaka.

Resultaten av undersökningen var nedslående. Hela 74 procent av de tillfrågade hade tidsbegränsade förordnanden eller vikariat. Enbart 20 procent hade tillsvidareanställning. Av de vikarie-rande läkarna hade dessutom 67 procent en anställning som var sex månader eller kortare. 2008 års undersökning ger en helt annan bild, och i dag är det endast Akademiska sjukhuset bland universitetssjukhusen som inte tillsvidareanställer alla ST-läkare.

Årets enkät skickades ut till 4 503 läkare, varav 2 007 svarade. Av de svarande är 41 procent män och 59 procent kvinnor, vilket stämmer exakt med könsfördelningen bland Sylfs legitimerade medlemmar. Genomsnittsåldern bland de svarande är 35 år, vilket är ett år yngre än den genomsnittlige Sylf-medlemmen. Legitimationsåret bland svarande är 2004, vilket är ett drygt halvår senare än för Sylf i stort.

18 procent av dem som svarat har examen från ett annat

land än Sverige – tre fjärdedelar av dessa var examinerade inom EU-EES. Detta kan jämföras med hela urvalet, där 16 procent har legitimation från annat land än Sverige. Den totala svarsfrekvensen för studien är 45 procent, men utifrån ovanstående jämförelser ser vi inget tecken på att de svarande skulle skilja sig från urvalet.

Universitetssjukhuset i Umeå var först ut med att redan 1999 ge alla ST-läkare tillsvidareanställning. Som enda universitetssjukhus i landet slutade de då att använda

möjligheten att undanta ST-läkare från lagen om anställningsskydd – LAS.

Under 2006 fick alla ST-läkare i Stockholms läns landsting, i Östergötland och på Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg fast jobb genom lokala avtal mellan läkarföreningarna och huvudmännen. En överenskommelse mellan Region Skåne och Läkarförbundets lokalföreningar 2007 innebar att ST-läkarna på sjukhusen i Malmö och Lund blev erbjudna tillsvidareanställningar från första januari 2008.

I fem landsting har alla ST-

Foto: Petter Ofteidal/Scanpix

Foto: Holger Stafansson

Vem vinner kapplöpningen om ST-läkarnas anställningsform – Europadomstolen eller den svenska riksdagen?

HEIDI STENSMYREN
ordförande i Sylf,
Göteborg
heidi.stensmyren@
sylf.se

MARTIN WOHLIN
ledamot i Sylfs
styrelse, Uppsala
martin.wohlin@sylf.se

läkare fast anställning: det gäller landstingen i Sörmland, Blekinge, Halland, Västmanland och Gävleborg.

Förordningen om behörighet till vissa anställningar inom hälso- och sjukvården m m

(1998:1518) möjliggör undantag från lagen om anställningsskydd (LAS) för läkare på universitetssjukhus. Syftet var att undvika att universitetssjukhusen skulle »korkas igen« av färdiga specialister och därmed försvåra utbildnings- och forskningsuppdraget. Det finns däremot inget juridiskt hinder för att läkare under specialiserings-tjänstgöring anställs tills vidare.

Undantag från vanlig anställningstrygghet för läkare, för att få till stånd ökad rörlighet på arbetsmarknaden, är ett förlegat sätt att hantera anställda. Utvecklingen med sammanslagningar av sjukhus i storstadsregionerna till stora enheter gör att det dessutom inte längre är möjligt att söka jobb vid närliggande sjukhus, eftersom dessa ofta är sammanslagna med universitetssjukhuset. Tiden har

helt enkelt sprungit förbi denna förordning med ekon från en svunnen tid.

I den nämnda Sylf-enkäten

2006 om ST på svenska universitetssjukhus ansåg över 80 procent av de tillfrågade läkarna att det är mycket viktigt eller viktigt att ha en fast tjänst. Detta kan vara en tankeställare för arbetsgivare som är intresserade av att attrahera kompetenta läkare. Det finns också ett tydligt samband mellan att ha tillsvidareanställning och läkarens välbefinnande, möjlighet att utvecklas professionellt och grad av delaktighet på arbetsplatsen.

Arbetslivsinstitutet presenterade 2005 rapporten »Anställningskontrakt och psykologiska kontrakt – förändrade relationer på arbetsmarknaden« (Kerstin Isaksson och Katalin Bellaagh, 2005). Den visade att tillfälligt anställda upplevde lägre autonomi, mindre utvecklingsmöjligheter samt större otrygghet än vad deras fast anställda kollegor gjorde.

Otrygg anställning leder till en minskad benägenhet att kräva lagstadgade rättigheter,

såsom deltidsarbete för småbarnsföräldrar eller uttag av föräldraledighet. Våren 2006 fattade riksdagen beslut om stärkt skydd för visstidsanställda – detta bl a mot bakgrund av att yngre och i synnerhet kvinnor missgynnas arbetsrättsligt på arbetsmarknaden.

Många av de tillfrågade i Sylf-enkäten 2006 upplevde sig vara i en beroendeställning till sin arbetsgivare, vilket de ansåg påverka uttaget av föräldraledighet och benägenheten att föreslå förändringar i verksamheten. Drygt 40 procent var oroliga för framtiden på grund av sin otrygga anställningsform.

Anställningsformen påverkar dessutom bolåneinstitutens bedömning av kreditvärdighet, och den som inte har fast jobb har svårt att få lån. Slutsatsen är att fast anställning är viktig för ett tryggt och hälsosamt liv och en förpliktigande relation med arbetsgivaren.

Landstinget i Uppsala län

utmärker sig negativt i detta sammanhang. Där uppger enbart 28 procent av de svarande att de har tillsvidareanställning, att jämföras med 93 procent för samtliga svarande. Uppsala läns landstings låga antal tillsvidareanställda beror främst på situationen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, där enbart 12 procent av läkarna har tillsvidareanställning.

Även på Enköpings lasarett har betydligt färre än genomsnittet fast jobb, vilket kan tolkas som att de sämre villkoren på Akademiska sjukhuset har en viss spridningseffekt.

Frågan är också intressant ur ett patientsäkerhetsperspektiv. Studier visar att tillsvidareanställda har högre för-

väntningar på arbetsgivaren och har fler skyldigheter (egna åtaganden) och rättigheter än de med tidsbegränsad anställning. Den del i 2008 års ST-enkät som handlar om patientsäkerhet visar att Landstinget i Uppsala län hamnar sist när det gäller frågan »Jag är väl förtrogen med min kliniks avvikelserapporteringssystem«. Utifrån ovanstående resonemang kan en bidragande orsak till detta vara den låga andelen tillsvidareanställda.

Med denna rapport avslutar Sylf kampanjen »Fast jobb nu!« som ett centralt drivet projekt. Detta betyder inte att Sylf kommer att släppa fokus på denna fråga, utan projektet kommer aktivt att drivas vidare i synnerhet i Uppsala. Förändringarna i läkarnas anställningstrygghet har uppnåtts via avtal med varje enskild arbetsgivare, medan förordningen som möjliggör att undanta läkare från LAS är kvar år efter år.

Sylf uppvalde under hösten 2007 politiska partiernas riksdagsledamöter och tjäns-temän med underlag i frågan, för att på sikt helt avskaffa den nämnda förordningen. I dagarna har också Sylf Uppsala tillsammans med Uppsala allmänna läkarförening (UAL) anmält Sverige till Europadomstolen för att pröva om den s k LUS-lagen, »lagen om vissa anställningar vid

upplåtta enheter«, och förordningen om behörighet strider mot visstidsdirektivet 1999/70/EG.

Vi får se vem som hinner först – vår egen riksdag eller Europadomstolen. En spännande kapplöpning för alla Sveriges ST-läkare har börjat.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

»Uppsala läns landstings låga antal tillsvidareanställda beror främst på situationen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, där enbart 12 procent av läkarna har tillsvidareanställning.«

»Undantag från vanlig anställningstrygghet för läkare, för att få till stånd ökad rörlighet på arbetsmarknaden, är ett förlegat sätt att hantera anställda.«